

Petr Kovařík

T. R. FIELD A PRAŽSKÉ
HOSPODY

Máme-li věřit velkému francouzskému labužníkovi Anthelmeovi Brillat-Savarinovi, autoru rozsáhlého díla Fyziologie chuti, pak „za vlády Ludvíka XIV. byli literáti opilci, přizpůsobovali se tehdejší módě a memoáry oné doby jsou v tomto směru velice poučné.“ Savarin spatřuje pokrok k lepšímu v tom, že v pozdějších dobách se spisovatelé stali spíše labužníky. I když v našem století se literatura nestaví odmítavě ke zvyklostem z doby krále Slunce, ani k oněm pozdějším, není snadno rozhodnout, zda v Savarinově smyslu dochází v literárním světě k pokroku či regresi. V každém případě jsou z hlediska tématu nynější konference zajímavější tvůrci vyznávající spisovatelské zvyklosti z doby Ludvíka XIV. Není pochyb o tom, že mezi čelné představitele této sorty patří T. R. Field, narozený jako Theodor Adalbert Rosenfeld, pozdějším občanským jménem Bohdan Vojtěch Šumavanský, v literatuře známý též po jménem Vratiprst Choromysl Krombožinec Lilibínský (1891–1969).¹

I když postava tohoto bezpochyby netuctového, originálního básníka, duchovního otce boha kanálů Lomikela, básníka, který zejmě-

¹ Z díla T. R. Fielda vyšly sbírky a soubory Kosočtverce na ohradách, Praha 1930; Kruhy pod očima, Praha 1933; Lomikel na dlásnech, Praha 1937; Lomikel a jiné zádrhele, Československý spisovatel, Praha 1990; Morodochium, Pražská imaginace, Praha 1990; Gottwaldovi do ouška, Pražská imaginace, Praha 1992; Odysea nočního buditele, GMA '91, Praha 1993.

na v nonsensové části své tvorby podstatně předstihl svou dobu, se do širšího čtenářského povědomí vrátila poměrně nedávno, je dnes natolik známa, že není třeba zdržovat se dalšími fakty z autorova bohatého života. Snad jen tolik, že již na počátku Fieldovy dráhy spatřujeme hospodu, kterou roku 1915 pronajal v Praze pro svou nevěstu. Rovněž ještě těsně před koncem svého života, doslova den před svou smrtí (podle svědectví jeho prasynovce) neváhal vzdát hold dobrému plzeňskému ve sklípku vinohradské Demínky. Pokud jde o onen první podnik, věnoval mu Field následující verše: „První čin můj samostatný / v Taverně měl konec špatný. / Musil jsem si sám být hostem, / banket zakončil jsem postem.“

O celoživotním láskyplném vztahu k pivu, pivnicím a příbuzným zařízením svědčí i Fieldova píseň, o níž byl přesvědčen, že mu byla ukradena, pokažena až posléze zlidověla, totiž píseň, která začíná všem dobře známými verši: „Mým domovem tichá je putyka, / mou láskou sklenice plná.“ V originální Fieldově verzi jde o existenciálně nostalgické vyznání, které dokonce prozíravě předznamenává i tehdy ještě vzdálený závěr života: „A proto mi ta tichá putyka (domovem přestane býti / až zároveň s ní v noci doblíká / i kahan mého žití.“ Připomeňme si, že básník zemřel krátce poté, kdy byla zbořena hospoda Beseda v těsném sousedství jeho bydliště, hospoda, která mu v posledních letech života byla nejbližším útočištěm.

Netřeba tedy připomínat, že básník byl častým návštěvníkem mnoha pražských podniků. Z nich zejména velkopopovické pivnici zvané Lochness v Jungmannově ulici byl věrný po celá desetiletí, jak svědčí básně věnované přátelům od stolu z třicátých let, ale třeba i pozdrav zaslaný z chmelové brigády, již se zúčastnil jako dvaadesátiletý v roce 1953, či některé verše z let šedesátých. Na sklonku Fieldova života mu byla podobným útočištěm zmíněná restaurace Beseda v Římské ulici, jejíhož zboření na samém konci šedesátých let se bohužel ještě musel dočkat. Z podniků, které byly Fieldovi zvláště blízké, je nutno jmenovat ještě plzeňskou pivnici U Pinkasů na Jungmannově náměstí, do níž situoval některé své básně, zejména pak tu, která popisuje pomstu boha Lomikela profesoru Rosimu, tj. Fieldovi samotnému, a začínající verši „Morha se chvěla na dlásnech...“ U Pinkasů rovněž vznikla báseň Výstraha, kterou autor napsal přímo na zadní stranu jídelního lístku, díky čemuž známe přes-

né datum jejího vzniku, totiž 23. 7. 1948, a která začíná verši „Páni spisovatelé, / jich příbuzní a přátelé, / nejezděte do Dobříše, / jsou tam ceny jak z dob Říše.“ Jak patrně, už tehdy dával Field přednost pražské pivnici před pohodlím spisovatelského zámku. Ovšem na počátku jeho žíznivého tažení Prahou stojí bezesporu už zmíněná Taverna, kterou si kdysi nakrátko pronajal na samém rozhraní Malé Strany a Smíchova, a v posledních dnech života např. hospůdka Pod Smetánkou na Vinohradech, či rovněž už zmíněná slavná Demínka, které byly obě nedaleko jeho vinohradského domova...

Fieldovo dílo, pro svou roztroušenost dosud v úplnosti nepoznané, nevyklučuje žádná překvapení. Řadu jeho prací, z nichž často známe jen názvy, je zatím nutno považovat za ztracené, v některých případech však i za nikdy nenapsané. Tak například o divadelní hře Cestující s varhanama, která nalezena nebyla, se Field zmiňuje v souvislosti s E. A. Longenem, který si ji údajně „vzal asi s sebou do pekla“. Zda byla někdy v třicátých letech opravdu napsána a Longenovi zapůjčena a jím nevrácena, či šlo jen o záměr, těžko říci. Nyní však mohou účastníky konference vůbec poprvé seznámit s novým fieldovským objevem, totiž nepatrným zlomkem autorova dramatického textu. V jednom z Fieldových těžko čitelných zápisků jsem našel tužkou psaný náčrt výstupu pravděpodobně právě ze zmíněné hry. Alespoň hrdina výstupu je nazýván Cestující. Zastihujeme jej v okamžiku žízně, kdy váhá nad pistolí, zda má střelit sebe či ji: „Když střelím sebe, přejde mě žízeň navždy. Ale když se zbavím žízně jednou provždy, zač ta smrt, pro Boha živýho, bude potom stát? Ba ne, chlapečku, takhle bejt mrtvej, rači střelíš ten kanón a budeš mít na žízeň dnes a zejtra a možná, že i pozejtří...“ Bohužel, než hrdina stačí svůj záměr realizovat, žízeň ho přemůže a je třeba povolát lékaře. Pan doktor konstatuje, že „teď není na řeči čas, situace je příliš vážná. Zavolejte ambulanc a vodvezte ho bez prodlení do nejbližší hospody.“

Další scéna se odehrává ve zmíněné již pivnici U Pinkasů, kde nacházíme hrdinu sedícího bez vlády pod zrcadlem (kolem se vyskytují Malí Myslivečkové, Revírníci atd. a doktor):

PAN VRCHNÍ JAROSLAV: Tak, pane doktore, zaveďte ihned umělé pití.

DOKTOR: Tak honem, tuplák sem!

JAROSLAV: Už ho nese pan Álois.

DOKTOR: Tak napřed mu dejte jen čuchnout, von ho ten pivní vejpar sebere.

CESTUJÍCÍ: Ach, ach, ach.

DOKTOR: Tak, a teď mu tam namočte rypák.

CESTUJÍCÍ: Pardon, to sem já.

DOKTOR: Nikdo se jich na to neptá. Teď se napijou a potom budou brát každé čtvrt hodiny jednu sklenici. A až se na nich přijdu ráno podívat, tak koukaj, ať sou chlapík.

Více se ze hry (až na jednu píseň) zřejmě nezachovalo, kromě poznámky „naštěstí při té operaci místo krve poteče jen pivo“, o níž však není zcela jasné, kam patří.

Většina výše citovaných veršů je otištěna ve sbírce věnované Fieldovým pijáckým básním a nazvané Odysea nočního buditele s podtitulem Z pražských ulic, nevěstinců a pivnic.² Tam nalezneme i lapidární báseň Nápis na půllitr, kterou si lze jako memento připomenout právě v souvislosti s „pivní“ konferencí: „Nemluv mnoho jako trdlo! / Nikdo z tebe nezmodří, / tobě pak jen vyschne hrdlo!“

Petr Kovařík
Nakladatelství Lidové noviny
Praha

² Srov. Petr Kovařík, O dědečkovi zvici pivní láhve a jiné zlomky ztracených textů, in: T. R. Field, Odysea nočního buditele, GMA '91, Praha 1993, s. 50–58.

Příloha

Tichá putyka

Mým domovem tichá je putyka,
mou láskou sklenice plná;
mou vášní bývala gotika,
teď baroka smetla mě vlna.

Když nocí domů se potácím
a hledím do oken spáčů,
jen vlastní stín svůj provázím
a sám nad sebou pláču.

Když v rezavém zámku klíč zachřestí,
dům zeje jak hrobu jáma,
nám láska zvrhla se v neštěstí,
já sám jsem a ty sama.

A proto mi ta tichá putyka
domovem přestane býti,
až zároveň s ní v noci dobliká
i kahan mého žití.

Morha se chvěla na dlásnech

Morha se chvěla na dlásnech,
sluneční svit se ztrácel,
z kanálů zazněl těžký vzdech –
pak někdo zarourácel.

Potom zas ticho v ulici...
jen bahno v kanále čvachá
a teď zas cos těžce funící
k mřížce se kanálu štrachá.

Kovová mříž se nadzvedla –
skutečnost je to či sen?
pitvorně postava ubledlá
vyhřezla z kanálu ven.

Praménky z pýtena stékaly
přes řapuch ke chlístoru,
s krhy hrozivě těkaly
divnému tomu tvorů.

Vyplivl přehoušel blebele,
roucho své zbavil tak vody,
k Pinkasům jaksi vesele
zamířil do hospody.

Na prahu stanul jako stín,
vádlem teď komusi hrozí:
ha – kde jsi ty, z pekla ďáblův syn,
prokletý profesor Rosi!

Ty jsi mě z kanálu vyvolal,
kde jsem se dodnes skrýval,
obrázky na mě maloval,
potupné písničky zpíval.

Co tě to jenom napadlo,
smrtelné bylo to rouhání.
S personou mou hráti divadlo –
přetěžké bude tvé pokání!

Tajemství mého setřels pel,
vydal mě v posměch davu,
proto jsem přišel já – Lomikel,
abych ti nabil hlavu!

Dořekl toto Lomikel,
přesmykl vádlo – a vráz

jazyků cizích učitel
našup měl zlámaný vaz.

Zlého jsem zbavil vás plevele,
můžete klidně teď spát,
zato si zasloužím blebele,
tuhleten z Plzně já rád!

Cvak si – a zmizl jak duch,
kam asi, vědí jen bozi.
Ve vzduchu po něm zůstal puch,
na zemi mrtvý pak Rosi.

Žízeň vlastenecká

(Celému Lochnessu)

Bože to je trýzeň!

Paraziti

jsou už syti,

jenom já mám žízeň.

Žízeň dlouhou jak trám

od Šumavy – k Tatrám!

A proto tak chátrám.

U Pinkasů

Zda znáš tu chasu,

co navečer se slézá u Pinkasů?

Když ne, tak přijď a poseď chvíli

při žvastu, kouření a pivním kvasu.

Z nich každý v času

se dočkal titulu jak husa klasu.

Teď v noci vyvíjí jen píli

a dennímu se radši vyhne jasu.

Jim všechnu krásu
jak těla, tak i ducha vzal zub času.
Kéž měl bych trochu více síly,
bych do pekel je mohl zahnat k ďaslu!

Haškovým kamarádům

Až udeří mi vteřina,
uvadnu jak ta jiřina,
zanechám tu jen lístků pár
a opuštěný pivovár.

Od Mysu žádné naděje
studený vítr zavěje,
zatočí se a zaskučí
a lístky ty vám doručí.

Budou to lístky zetlelé,
poslední pozdrav přítele,
přítele, který dokud žil,
tři pivovary uživil.

Až vítr opět zavěje
od Mysu žádné naděje,
 pryč bude i ten, co mě znal,
a svět se bude točit dál.

Olšanská hymna

Teče pivo teče
z údolí do vršku
dostal jsem já dostal
cez veleckou držku.

Dostal jsem ji, že jsem
starodávný frajír,
olšanští červové,
udělejte špalír.

Až jej uděláte,
vlezte zas do země,
ať i vy, červové,
máte něco ze mě.

Sežerte mi maso,
nechte mi jen kosti,
na tu věčnou slávu
bude toho dosti!

Epitaf

Zde leží
básník fantasta
T. R. Field,
smutný ochlasta.

Nikdo proň už nikdy ani nevzlykne,
ale lomikel až vádlo přesmykne,
ani pro vás nebude už nikdo vzlykat -
KAŽDÝ MUSÍ ZA SVOU PEJCHU PYKAT!